

gaan niet zover, dat ik er helemaal geen invloed op de mens en zijn emoties aan wil toekennen. Neen, reizen heeft invloed, maar slechts in die mate dat het bepaalde gevoelens van lichteerneergeslagenheid en weezin kan wegnemen, maar geen kwalen die te diep zijn doorgedrongen om nog voor enig uitwendig geneesmiddel gevoelig te zijn. Muziek, wijn en slaap hebben meermalen de allereerste opwellingen van drift, droefheid en verliefdheid genezen, maar nooit het zielelijden dat wortel geschoten heeft en zich heeft vastgehecht. Hetzelfde is hier het geval: een buitenlandse reis zal misschien bepaalde lichte depressies verhelpen, echte inzinkingen worden er niet door genezen. Want de werking van de beginemoties is door hun lichamelijke oorsprong nog in zekere zin tot het lichaam beperkt, of althans tot de opperhuid, zogezegd, van de geest; daarom wekt het geen verwondering dat zij nog met een sponsje kunnen worden weggewassen, maar niet de ingekankerde hartstochten die in het centrum van de geest zetelen, of liever gezegd, heersen. Ook al heb je lang en ver rondgezworven, de gehele aarde en de zee doorkruist, met geen zee zul je ze wegspoelen, onder geen aarde ze begraven. Ze zullen je volgen en, om met de dichter Horatius¹¹ te spreken, achter voetknecht en ruiter zal de zwarte Zorg zitten.

Toen iemand eens aan Socrates vroeg waarom zijn reis hem niets had geholpen, antwoordde deze gevat: 'je hebt je eigen persoon niet verlaten'.¹² Hetzelfde zou ik in jouw geval kunnen zeggen: waar je ook maar naar toe vlucht, de bedorven en bedervende geestesgesteldheid heb je bij je als een kwalijke reisgenoot – was het maar een reisgenoot –, als een gids, vrees ik, want je hartstochten zullen jou niet volgen maar meeslepen.

Hoofdstuk 3

Geestelijke kwalen nemen door reizen niet af maar toe, ja zelfs ze verergeren erdoor. Het is de geest die in ons ziek is, en daarvoor moet men een geneesmiddel zoeken bij de filosofie en de standvastigheid

Leidt een buitenlandse reis je dan niet af, zeg je, ook van reële naigheid? Doet de aanblik van velden, rivieren en bergen je je verdriet niet vergeten? Misschien leiden zij soms af en brengen zij vergetelheid, maar niet voor lange duur en niet definitief.

Zoals een schilderij, hoe mooi het ook is, de ogen niet lang bekoort, zo boeit al de bonte afwisseling van mensen en woonsteden ons door haar nieuwigheid maar voor korte tijd... Ten aanzien van onze misère is zij een soort verstrooiing, geen vlucht; een reis slaakt niet de ketenen van het verdriet, maar maakt ze losser. Wat baat het mij voor korte tijd het daglicht te zien, als ik spoedig in een nog nauwere kerker zal worden opgesloten? In werkelijkheid liggen al de uiterlijke geneogens voor de geest in hinderlaag en door de ogenschijnlijke steun kwetsen zij nog meer. Zoals krachteloze geneesmiddelen het schadelijke vocht niet aftappen maar in beweging brengen, zo prikelt en vermeerdert dit zinloze vermaak de golfslag der begeerten. Want de geest dwaalt niet lang van zichzelf weg, neen, zelfs tegen zijn zin wordt hij spoedig weer naar zijn woonstee gedreven, wederom huisgenoot van de vroegere ellende. De aanblik van steden en bergen zal je juist in gedachten weer naar je vaderland terugvoeren en temidden van de plezierjes zul je iets zien of horen, wat het besef van je verdriet weer opent. Of als je even tot rust komt, dan zal die rust kort zijn als een slaap en na je snel ontwaken is de koorts dezelfde of heviger. Bepaalde verlangens groeien immers bij onderbreking en nemen dank zij de pauze in kracht toe. Lipsius, stop daarom met deze zinloze en schadelijke plannen: zij zijn geen geneesmiddel maar vergif. Neem liever het echte en serieuze medicijn. Hij verandert van land en lucht? Verander liever je innerlijk, dat je heilloos aan de hartstochten hebt onderworpen en aan het wettig gezag van de Rede hebt onttrokken. Van die bedorvenheid stamt jouw wanhoop, van die ontarding jouw moedeloosheid. Verander mentaal, niet lokaal, en zorg ervoor dat je anders, niet elders bent. Jij brandt van verlangen om het vruchtbare Oostenrijk te bezichtigen, het trouwe en sterke Wenen, de vorstelijke Donau en talloze onbekende wonderen, zodat je toehoorders met gespiste oren je verhalen zullen inzuigen, maar het is veel beter ditzelfde vuur en verlangen op de filosofie te richten, in haar vruchtbare velden door te dingen, de bronnen van de menselijke hartstochten te zoeken, muren en burchten tegen de uitdagingen der begeerten te bouwen. Dat zijn de ware remedies voor jouw kwaal, de hele rest is een lapmiddel. Verreken baat je niet, evenmin

ontkomen te zijn aan zoveel steden der Grieken, door zoveel vijanden heen de vlucht te hebben genomen.¹³ De vijand vind je bij jezelf en in je binnenste (en daarbij sloeg hij mij op de borst). Wat maakt het uit in een vreedzaam land